

Piirkonna konkurentsivõime tugevdamise tegevuskava

HIIU MAAKONNA TEGEVUSKAVA

/Hiiu maakond/

TEGEVUSTE¹ PRIORITEETSUS TULENEVALT MAAKONNA ARENGUKAVAST

(põhjendada, miks on maakonna jaoks üks tegevus prioriteetsem kui teine)

Hiiumaa on väheneva elanikkonnaga maakond. Hiiumaa 2020+ seab eesmärgiks peatada elanikkonna kiire vähenemise protsess prognoosides, et aastal 2020 elab saarel vähemalt 7500 inimest ning aastal 2030 hakkab elanikkond vähehaaval taas kasvama. Lisaks negatiivsele iibele toimub ulatuslik saarelt väljaränne, mis omakorda on tingitud vabade töökohtade vähesusest ja valikust. Viimase rahvaloenduse andmetel oli elanike arv 8482. 2016. aastal oli Statistikaameti andmetel elanike arv 9348 ja Rahvastikuregistri andmetel 9550.

<http://hiiu.maavalitsus.ee/statistika>

Hiiu maakonna konkurentsivõime tugevdamise investeringute tegevuskava (lühend: PKT) on koostatud lähtudes Hiiumaa arengustrateegias 2020+ ja selle lisas 1 (edaspidi: Hiiumaa 2020+) tehtud valikutest.

<http://hiiu.maavalitsus.ee/arengukavad-ja-uuringud>

Hiiumaa arengustrateegia 2020+ koostamisel on lähtutud Hiiumaa huvigruppide ettepanekutest ja saare kui terviku sotsiaalmajandusliku analüüsi tulemustest.

Hiiumaa arengustrateegia 2020+ lisana (lisa 1) on koostatud **majanduse, ettevõtluse ja liikuvuse analüüs**, millele tuginedes on Arengukogu teinud otsuse, millisesse valdkonda panustamine võimaldab luua kõige rohkem töökohti, et tagada saare jätkusuutlik areng. Lisandunud töökohtade arv on PKT meetme põhieesmärk.

Teadmiseks, et Hiiumaa arengustrateegiale 2020+ on koostatud ka tegevuskava, mis hõlmab Hiiumaa omavalitsuste arengukavades kirjeldatud projekte, mis Arengukogu seisukohalt on ülesaarelise mõjuga ja/või olulise mõjuga.

¹ Toetust taotletakse järgmistele tegevustele:

- 1) sihtkoha eripära rõhutavate terviklike turismitoodete ja -atraktsioonide arendamine ning sihtkoha kui võrgustiku arendamine;
- 2) ettevõtluse seisukohast olulise avaliku tugitaristu kaasajastamine ja selle loomine olemasolevate või uute tööstus- ja ettevõtlusalade juurde;
- 3) inkubatsiooni- ja tootearendusvõimaluste väljaarendamine;
- 4) linnakeskuse avaliku ruumi, sealhulgas linnasüdamed ja väljakud, kaasajastamine ettevõtlusele atraktiivsemaks muutmiseks;
- 5) keskuste ja tagamaa vaheliste ühenduste, sealhulgas ühistransport ning jalg- ja jalgrattatee, arendamine.

Analüüsi põhjal koostatud PKT hõlmab niisuguseid Hiiumaa 2020+ (Hiiumaa Omavalitsuste Liit, 2013) määratletud valdkondi ja prioriteetseid tegevusi, mis on kooskõlas külastuskeskkonna, ettevõtluskeskkonna, linnakeskkonna ja liikuvuse arendamisega.

PKT koostamise riiklikeks lähtedokumentideks on:

- Eesti regionaalarengu strateegia 2020;
- valdkondlikud riiklikud arengudokumendid: Ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020, Transpordi arengukava 2014-2020, Turismi arengukava 2014-2020 jt.

Eesti regionaalarengu strateegiat (lk 25) seab riigi regionaalpoliitika elluviimisel üheks eesmärgiks piirkonnaspetsiifiliste ressursside parema ärakasutamise. Eesmärgi saavutamiseks on vajalik eri piirkondade tugevam spetsialiseerumine nii piirkonnaspetsiifiliste eeldustega seotud kompetentsi- ja ettevõtluse kasvvaldkondadele kui ka kultuuri-, vaba aja ja turismiteenustele. Eesmärgi kitsam siht on eri piirkondade „omanäolisuse“ selgem väljakujunemine ja selle laiem kinnistumine nii eestimaalaste teadvuses kui ka väljaspool Eestit.

Piirkondade tark spetsialiseerumine T&A, ettevõtete ja kohaliku avaliku sektori koostoimes ergutab kõigi toimepiirkondade kõrgema lisandväärtusega majandustegevust ja töökohtade teket, fokuseerides tegevusi suurima piirkondliku kasvupotentsiaaliga valdkondade eelisarendamisele.

Kogu Lääne-Eestil oleks võimalik spetsialiseeruda eelisarendatavalt kalandusele, mereressursside väärindamisele, loodus- ja spaa- turismile, loomakasvatusele ja põllumajandusele. Hiiu maakond aga ökoturismile, mille kogukond on valinud üheks oluliseks strateegiliseks suunaks (vt. Hiiumaa 2020+ lk 42: „ökoturismi arendamine ja loodushariduslike tegevuste laiendamine“).

Liikuvuse analüüsis käsitleti ühendust mandriga ja Saaremaaga, maakonnasisest ühistransporti ja kergliiklusteede olukorda. Hiiu maakonna maakonnaplaneeringu lähteseisukohad rõhutavad vajadust modelleerida Hiiumaa siseseid ja väliseid reisijatevooge, et leida parimad reisijate vajadusi rahuldavad lahendused ühistranspordi korraldamiseks (Artes Terrae OÜ, 2014, lk 7). OÜ-lt Startum telliti 2014. aastal juhend/mudel maakonna ühistranspordi korraldamiseks, et olemasolevaid ressursse otstarbekamalt kasutada hajaasustatud saarel. Kergliiklusteedega on maakond hästi varustatud ja arendamist vajaksid veel Käina - Suuremõisa lõik ja Kärdla – Paluküla - Palade. (Hiiumaa Omavalitsuste Liit, 2014). Need lõigud aga ei paranda olulisel määral keskuste ja tagamaa vahelist ühendust ning seega nende puudumine ei ole kõige olulisemaks takistuseks piirkonna konkurentsivõime säilitamisel.

Linnakeskuse avaliku ruumi kaasajastamiseks on analüüsitud maakonna ainsat linna. Kärddlas, kui saare tõmbekeskusel, puudub kaasaegselt funktsioneeriv linnasüda, mis toetaks ettevõtlust ja meelitaks elanikke ning külastajaid selles aega veetma. Praegune Keskväljakuala on ebamääraselt hakitud ja amortiseerunud liikluspindadega ega loo lisandväärtust ei sihtkohana ega ettevõtluskeskkonnana. Vahetus läheduses asuv turg on alakasutuses. Keskväljaku keskset rolli, lisanduvalt väljaku mittefunktsionaalsele ruumilahendusele, nõrgestasid Selveri ja Tormi Konsumi valmimine 2008. aastal. Tänapäevaks ei ole Keskväljaku ümbruses paiknevad kaubanduspinnad elanike esimeseks eelistuseks, mis on viinud ajaloolise turuväljaku ja linnasüdame teatava ärilise marginaliseerumiseni, kuid see ei peaks nii jääma. 2015. aastal viidi Kärddla Keskväljaku väljaarendamise lahenduse leidmiseks läbi arhitektuurikonkurss. Kärddla Keskväljak vajab uuendamist viisil, mis tagaks väljaku toimimise linnasüdameks ning atraktiivsuse linnaelanike ja puhkajate jaoks. Kärddla Keskväljaku rekonstrueerimine hõlmab endas väljaku ruumikasutuse täielikku ümberehitust, mis on Hiiu maakonna jaoks ülimaldne projekt. Kui veel aastal 2014 oli Keskväljaku arendamisest huvitatud vaid Hiiu vald, siis aastaks 2017 ei eita ükski kohaliku omavalitsuse juht vajadust linnasüdame kordategemise järele, mille tulemusena oleks linna peaväljakul ka suurem äri- ja potentsiaal. Väljaku ümbruses on väärivad hooned oma tegevustega, mille potentsiaal väljakuala rekonstrueerimisest oluliselt tõuseks. Viimasest lähtuvalt on maakonnakeskuse väljaku ümberehitamine PKT maakondlik komisjoni ettepanekul kerkinud Hiiu maakonna esimeseks prioriteediks, kuna avalik linnaruum on kogu maakonna visiitkaart ja majanduse arengu võtmetegur. Ligitõmbav kesklinn loob eeldused investeringuteks ettevõtlusesse, äritegevuse elavdamiseks, eelkõige kaubanduse ja teeninduse koondumiseks, moodustades funktsionaalselt terviku.

Ümberehitatavale väljakualale on kavandatud ka lipuväljaku osa, mis annab esindusväljaku mõõtme ja võimaluse lipu pidulikuks ning väärivaks heiskamiseks. Kaasaegne lipuväljak Hiiumaal hetkel puudub. „Eesti 100“ puhul on lipuväljak vääriv kingitus Hiiumaa ja kogu Eesti rahvale.

Külastuskeskkonna ja ettevõtluskeskkonna võrdlemiseks on toodud välja plussid ja miinused

Külastuskeskkond	Ettevõtluskeskkond
+ Plussid	+ Plussid
1. Tahe ja valmisolek investeringuteks	1. Toimiv põhitaristu
2. Kliendid on saarel	2. Väljakujunenud tootmisalad
	3. Tööstusliku tootmise traditsioon ja

	<ul style="list-style-type: none"> 3. Klientide arv on kasvava trendiga (<u>lisa 2</u>) 4. Eristus elu-, loodus- ja kultuurikeskkond 5. Esmane vajalik turismitaristu (teed, infokeskus, majutus, toitlustus, muuseumid, üritused, viidad jne) 6. Esmastele turunõudmistele vastava tööjõu pakkumine 7. Kavandatavad projektid on hästi ettevalmistatud ja on PKT eesmärkide tähenduses piisava tulemuslikkusega (lisandunud töökohtade arv, <u>lisa 1</u>) 	plastitööstus	
	- Miinused	- Miinused	
	<ul style="list-style-type: none"> 1. Nõudluse tugev hooajalisus 2. Ebapiisav nõudlus üldist huvi pakkuvate teenuste väljaarendamiseks erasektori poolt 3. Napib turismiattraksioone 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Oskustööjõu pakkumine puudub (tööjõud on juba hõivatud plastitööstuses) 2. Potentsiaalsed kliendid on Mandri-Eestis või Põhjamaades 3. Napib piisavate oskuste ja teadmistega ettevõtjaid 4. Puudub tänapäevastele tingimustele vastav tootmispindade renditurg 5. Lahendamata maa küsimused 6. Kavandatavad projektid ei ole küpsed ja PKT eesmärkide tähenduses piisava tulemuslikkusega 	

Hiiumaa teenuste turuomapäraks on nõudluse hooajalisus. Nõudlus (klientide arv) muutub kuude, nädalapäevade ja sündmuste/pühade lõikes, piirates teenuse kättesaadavust ja muutes teenuse osutamise ebaefektiivseks. Hooajavalise nõudluse kasv toetaks lisandväärtuse ja töökohtade kvaliteedi kasvu teenindussektoris.

Seega, Hiiu maakonna majanduse arengu suuremaks kitsaskohaks on **nõudluse hooajalisus tuues endaga kaasa vabade töökohtade puuduse ja elanikkonna vähenemise**. Elanike arvu kasvu toetavad vajadustele vastav taristu, kvaliteetne elukeskkond ning suurenenud hõive, seda ennekõike tootmise ja teenuste pakkumise laienemise tulemusena. Turismimajanduse hooajalisusest väljatoomiseks on vajadus luua aastaringselt töötavaid atraksioone, millesse täna aga erainvestorid suhtuvad ettevaatlikult ning ootavad suuremat koostööd avaliku sektoriga. Siinjuures on Hiiu maakonna arenguvõimaluseks ka sellised globaalsed trendid nagu nõudluse suurenemine hõbe- ja heaolumajanduse teenuste järele, inimeste suurem terviseteadlikkus, samuti kasvav nõudlus toidu ja taastuvate energia allikate järele, keskkonnatehnoloogiate areng (Arengufond 2012, 3, 4).

Ettevõtluskeskkonna vaieldamatuks plussiks on Hiiumaa plastisektori kui majanduse alustala olemasolu. Kuid see sektor on hõivanud ka kogu potentsiaalse töötajaskonna saarelt, kel on tahe ja valmisolek tööstuses oma tööjõudu müüa. Ettevõtted omavahel konkureerivad oskustööjõu peale. Hinnanguliselt annavad Hiiumaa tööstusettevõtted tööd kokku otseselt ja kaudselt enam kui 1000 inimesele. Plastitooteid ja elektriseadmeid tootvate ettevõtete positsiooni Hiiumaa majanduses on raske alahinnata: 450 töökohta ja viiendik kogu saare majanduse lisandväärtusest. Niisuguse panuse annavad üheksa ettevõtet. Uute algatuste ellukutsumiseks napib maakonnas ka piisavate oskuste ja teadmistega ettevõtjaid. Valdade üldplaneeringutega määratud tootmisalad on pindalalt suhtelistelt väikesed. Ulatuslike tootmisalade määramiseks maakonnaplaneeringu tasandil puudub otsene vajadus. Oluline on pigem olemasolevate tootmisalade laiendamise võimaluste säilitamine ning nende baasil klastrite moodustamine. Maakonnas on töötavad tootmisettevõtted: M ja P Nurst, Liisbet Tukat, Dale, Pharma Systems, Plastiktoos, Dagoplast, Bplast (me oleme kaotanud: Safety, Estpak Plastik, Hiiulink), järel on u 400 töökohta ja vastavalt väheneb kaudsete töökohtade arv. 2015. aasta oktoobris ostis Norra kontsern BioBag ära suure osa Dagoplastist. BioBag plaanib Norrast Hiiumaale tuua töötava (turgu omava) bioplasti tehase, ühtlasi omades vastavat kogemust ja finantsvõimekust. See on ainus teadaolev suurem uus investeering Hiiu maakonda Käina valda.

Hiiumaa tootmisalad on koondunud sadamate või keskuste lähedusse. Suurem tootmisalade kontsentratsioon paikneb Kärdla linna ja Käina lähiala. Sellel annab omakorda tõuke elektrivõrgu arendamine ning

elektrivarustuskindluse parendamine Hiiu maakonnas. Tootmisalade asukoha valikul eelistatakse varem tootmis- või ettevõtlusaladena kasutuses olnud alasid. Nt. BioBagi põhitootmine asub Käina tööstusalal ja võimalikud laiendused soovitakse asjaolude sobimisel samuti sinna. BioBagi eesmärk on presenteerida end vastavalt oma brändile keskkonnasõbraliku ettevõtteks ning sellest tulenevalt muuta ka ettevõtte välisilmet. Ühtlasi toetab see Hiiu loodus- ja tegevuskeskuse väljanägemist, kuna piirnevad alad korrastuvad.

Teadmine, et ettevõtluskeskkonna arengut üks peamisi takistavaks teguriks on tänapäevastele tingimustele vastava tööstuskinnisvara rendipakkumiste puudumine, on suhteliselt uus. www.kv.ee loetleb käesoleva seisuga (24.07.2015) paarkümmend erinevat äripindade müügi- ja rendipakkumist, sealhulgas pakutakse müügi- ja rendipindu Selveris (5 eur/m²) ning kontoripindu. Erinevalt küllastajatele orienteeritud teenuste pakkumisest, ei asu tootmisettevõtete kliendid Hiiumaal. Neid tuleb otsida Eestist või Skandinaaviast. Samuti on tootmisettevõtete kasvuperiood pikem, vajalike oskuste ja eelduste kujunemine nõuab aega ning taristut, mis seda toetab.

Elektrienergiavarustus Hiiumaale tagatakse praegu kaabliühenduse kaudu Saaremaaga. Hiiumaal puudub elektrienergia tootmine tööstuslikus mastaabis. Kaheksa aastaga (2005-2013) on elektrienergia tarbimine suurenenud 21%. Üle 3 MW liitumist pole võimalik teha, sest saarel kokku rohkem vaba võimsust pole. Kõige suurem ja tunnetatavam võimsuste puudujääk on Kärđlas ja Käinas. Keskpinge liinid asuvad mõnedest potentsiaalsetest arendustest liiga kaugel, mis teeb liitumise ettevõtjatele väga kulukaks. Kui Kärđlasse soovitaks teha üle 1 MW liitumist, tuleks liini hakata vedama Emmastest. Käinasse ja Kärđlasse oleks vaja vähemalt 110 kV liini.

Ringtoite puudumine muudab ebakindlaks võimalike suurte arenduste läbiviimise. Pikas perspektiivis, aastani 2030, olenevalt koormuste kasvu stsenaariumist, on elektrivõrgu arenguks Hiiumaal Elering AS visiooni kohaselt kolm erinevat varianti. Täna aga pidurdab elektrivarustuse olukord tööstuse hüppelist arengut Hiiumaal. Hiiu merealade planeering võimaldab Hiiu rannikust 12 km kaugusele rajada tuuleenergeetika tootmisalad. Nelja Energia on tuuleparkide rajamisest huvitatud ja lisaväärtusena rajatakse kaabliühendus ka Hiiumaale, mis ühe alternatiivse võimalusena lisaks Eleringi arenguplaanidele parandaks hiiu elektriga varustamist. Hiiu maakonna arengut järgmisel kümnendil peavad vedama tark spetsialiseerumine, **ökoturism, kalandus, mereressursside kasutamine, tooraine väärindamine, loodus- ja terviseturism**, loomakasvatus, mahepõllumajandus, rohe- ja biomajandus (Hiiu Omavalitsuste Liit 2013, 23).

Analüüsi põhjal on prioriteerimiseks valida kolme valdkonna vahel: ettevõtlus- ja külustuskeskkonna arendamine ja linnakeskuse avaliku ruumi kaasajastamine. Sealjuures toetavad nii külustuskeskkonna kui linnakeskuse arendamine lõppkokkuvõttes ettevõtluskeskkonna arengut teenuste pakkumise, kvaliteedi ja kättesaadavuse seisukohalt.

Ettevõtluskeskkonna projektid toetavad ennekõike eelduste loomist väiketootmise arenguks.

Tulenevalt Hiiumaa ettevõtluskeskkonna, külastuskeskkonna, liikuvuse ja linnaruumi analüüsist on otstarbekas suunata (PKT) ressursid eelkõige **külastuskeskkonna olulisele parandamisele** ning sellega seotud töökohtade loomisesse (lisa 1) ja **nõudluse hooajalisuse leevendamisse**, et piirkonna konkurentsivõime märgatavalt tugevneks tuues esile Hiiumaa eripära. **Kärdla linnaruum Keskväljaku näol** on aastaks 2017 niivõrd amortiseerunud ja ajale jalgu jäänud, et peamise kitsaskohana nii külastajate kui ettevõtluse edendamiseks on vaja Hiiumaa visiitkaardina tuntud Kärdla Keskväljak kaasajastada ja rekonstrueerida. Selleteemaline nõupidamine kõikide Hiiu maakonna omavalitsusjuhtidega toimus 10.02.2017 Hiiu vallas ning probleemi ja arenguvajadust olid kõik osavõtjad nõus tunnustama ja lülitama objekti PKT-sse.

Eelnevalt arvestades on investeeringud ettevõtluskeskkonna arengusse etteantud ajaperioodi vältel madalama tootlusega ja ei anna loodetud tulemusi.

Külastusobjektide loomine ja tõmbekeskuse Kärdla linnakeskuse kaasajastamine on oluline ettevõtluskeskkonna arendamise osa. Külastusobjektide rajamise juures on arvestanud otseste töökohtade loomisvõimalustega ning sama oluliseks peetakse kaudset mõju ettevõtluskeskkonnale. Külastusobjektide arendamine piirkondades, kus turism on otseselt või kaudselt oluliseks elatusallikaks ja elustiiliks, annab tõuke ka muu ettevõtluse arendamiseks, sest suurendab kohalikku nõudlust.

Hiiumaa maakonna kombineeritud arengutee

Arengustrateegias Hiiumaa 2020+ otsustati visiooni ja stsenaariumite põhjal koostada Hiiumaa kombineeritud arengutee, nn ideaalstsenaarium, mis ühendaks parimal moel Hiiumaa soovitud tulevikupildi, saare arengueeldused ja väliskeskonnast tulenevad võimalused; määrati kesksed väärtused, eesmärgid ja läbimurdesuunad. Strateegia elluviimiseks on vaja hiidlaste koostöömeelt ja saare erinevate piirkondade vajaduste arvestamist, mis ühendavad eri valdkondade arenguid.

Seega ei saa kindlalt väita, et üks valdkond Hiiumaa arengus on väga palju teistest valdkondadest olulisem. Saar on väike ning arengueeldused ja vajadused on saare eri piirkondades erinevad. Strateegiat tehes jõuti järeldusele, et majanduskeskkonna võimestamise eeldus on elanike kõrge majanduslik aktiivsus. Majanduse konkurentsivõime parandamine on hädavajalik elu edendamiseks ja alaliste elanike arvu säilitamiseks saarel. See tähendab töökohtade arvu suurendamist ja tegevusalade mitmekesistamist, nutikaid ja tasuvamaid töökohti, keskkonnasõbralike tehnoloogiate ja taastuvenergia suuremat kasutamist, kohalikel ressurssidel, traditsioonidel ja loovusel põhineva

väiketootmise arendamist, klastrite algatamist ja rakendamist ning ettevõtluseks vajalike tugistruktuuride arendamist.

Puhkemajanduse arendamisse on viimase viie aasta jooksul varasemast oluliselt rohkem investeeritud (Kärdla sadama taastamine ja teiste väikesadamate arendamine; Mainegrupi majutus- ja toitlustusteenuste arendamine; pruulikoja ja Wabriku pubi; Restokuur sadamaalal jpm), siis veelgi enam on vaja laiendada turismi- ja puhkemajanduse teenuseid ning Hiiumaad aktiivselt rahvusvaheliselt turundada atraktiivse külastuskohana, kus on pakkuda mitmekesiseid looduslähedasi teenuseid läbi aasta. Tuleb ületada kitsaskoht suurte ürituste korraldamisvõimaluste puudumiseks Hiiumaal väljaspool hooaega.

PKT projektide pingerida

Pingerea koostamisel arvestati:

1. valmisolekut projektide elluviimiseks:

- projekti ettevalmistuse tase;
- tehtava investeeringu efektiivsus;

2. ressursside olemasolu:

- vajaliku kvalifikatsiooniga tööjõu olemasolu;
- omavalitsuse valmisolek projekti kaasfinantseerida;
- ettevõtjate toetus projektile ja valmisolek investeeringuteks;
- elluviimiseks ja rakendamiseks vajalike kompetentside olemasolu.

3. mõju maakonna arengule:

- mõju Hiiumaa atraktiivsusele;
- mõju majanduskeskkonnale ja hooajalisuse vähendamisele;
- mõju Lääne – Eesti majandusele tervikuna.

4. mõju töökohtade loomisele

- loodavate töökohtade arv ja kvaliteet;
- kaasnevate töökohtade arv teistes ettevõtetes.

Riigihalduse ministri 16.03.2016 käskkirjaga nr 072 kinnitati esialgne Hiiu maakonna konkurentsivõime tugevdamise tegevuskava. Esimesse taotlusvooru esitati 2 taotlust, mis said mitterahastamise otsused ja Hiiu maakonna jaoks esimene taotlusvoor ebaõnnestus.

Peale esimest taotlusvooru toimumist selgus, et kinnitatud tegevuskavas on objekte, mida ei soovita enam ellu viia. Samuti oli vajadus lisada tegevuskavasse uusi objekte. Hiiu maavanem algatas 9.03.2017 tegevuskava muutmise protsessi ja moodustati PKT muutmiseks komisjon, kuhu kuulusid kõik omavalitsusjuhid, Hiidlaste Koostöökogu (Leader grupp) esindaja, ettevõtjate liidu esindaja, kodukandi ühenduse esindaja ja maavalitsuse ametnikud, s.h. maakondlik arenduskeskus.

PKT tegevuskava muudatus seisneb selles, et kavast on välja võetud Käina tööstusala ja inkubaator, kuna Käina valla teatel puudub neil valmisolek tegeleda lisaks loodus- ja tegevuskeskuse projektiga ka tööstusala projektiga ja see lükkub edasi. Ka ei mahu see projekt enam PKT ajaraamidesse. Põhjusteks, miks täna ei ole valmisolekut projekti elluviimiseks on ka vähene huvi, ebapiisavad kogemused ettevõtete inkubatsiooni toetamisel, sobiva tööjõu nappus, ebakindlus nõudluse ja investeeringute mõju suhtes ja projektide ebapiisav ettevalmistuse tase. Kavas on jätkuvalt sees kaks projekti, mis esimeses voorus ebaõnnestusid, kuid taotlejad arvestavad uues voorus projektide puudustega ning soovivad taasesitamisel parendatud taotlused esitada.

Kavast on välja võetud Eesti toidu avastuskeskus, mille rajamine ei saa toimuda lähema kahe aasta jooksul, kuna seni on lahendamata maa omandiküsimused. Maa kuulub riigile.

Tegevuskavasse on lisatud uue objektina Kärkla Keskväljaku arendamine.

Tegevuskava muutmise protsessi olid kaasatud kõik omavalitsused, arenduskeskus, ettevõtjate ja kodanikeühenduste esindajad.

Maavanema poolt moodustatud komisjoni ülesandeks oli vaadata läbi Hiiu maakonna konkurentsivõime tugevdamise tegevuskava muutmiseks esitatud ettepanekud, mille põhjal teha maavanemale ettepanek objektide kandmiseks tegevuskavasse ja objektide maakondlikuks järjestuseks.

13. märtsil tõstis komisjon projektide pingerea koostamisel Kärkla Keskväljaku rekonstrueerimise vajaduse etteotsa, sest väljaku tänane olukord kahjustab juba maakonna külastuskeskkonda, ei loo linnakeskuse positiivset kuvandit ega soodusta väikeettevõtluse tulemist linnasüdamesse.

PKT maakondliku komisjoni ettepanekul ja analüüsi tulemusel kinnitas maavanem Hiiu maakonna esimeseks

prioriteediks Kärkla Keskväljaku, teiseks Käina loodus- ja tegevuskeskuse ja kolmandale kohale jäi Suuremõisa juustukoda.

Külastusobjektide eelistamise tingisid olulised asjaolud, et uute külastusobjektide kliendid on juba saarel, kuid tegevust neil napib ning külastusaeg jääb hooajaliseks ja lühikeseks. Külastajate arv on kasvava trendiga, mida soodustab ka parvlaevaliikluse uus tase; turismiteenindus on viimastel aastatel jõudsalt arenenud (oma osa on olnud MAK 2007 – 2013 toetustel); loodavate töökohtade ja kaudselt tekkivate töökohtade arv on suurim; ettevõtjate huvi ja valmisolek kaasnevateks investeeringuteks on suur. Uute külastusobjektide olemasolu saab külastusreisi põhjuseks.

Kõige madalama prioriteetsusega on kergliiklusteede väljaehitamine liikuvuse parandamiseks, kuna selle tulemusena ei parane oluliselt keskuse kättesaadavus tagamaalt.

Turismimajanduse hooajalisust aitab leevendada linnaruumi arendamine, aktiiv-, teadmus-, tervise- ja loometurismiobjektide rajamine ning kogu külastuskeskkonna uuendamine. See on teiste Lääne-Eesti maakondade kogemus. Seega on otstarbekas meetmest „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine“ taotleda toetust järgmiste oluliste objektide rajamiseks:

1. Kärkla Keskväljaku arendamine
2. Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskus (*varem oli nimetus Loodusmatka keskus ja külgnevalt täna toimiva kaasaegse spordikeskusega* .
3. Suuremõisa lossikompleksi endise juustukoja rekonstrueerimine külastuskeskuseks.

Investeeringud tõmbekeskuse linnaruumi, teadmus-, aktiiv- ja terviseturismi teenustesse on kavandatud viisil, mis aitavad kaasa Hiiumaa tasakaalustatud arengule, tagades saare eripärase külastuskeskkonna atraktiivsuse suurenemise ja uute töökohtade loomise ning pakutavate teenuste kasvu võrgustunud Põhja- ja Lõuna-Hiiumaal.

Investeeringute tulemusena terviklike turismitoodete arendamisse ja linnaruumi suurendab tervikuna Hiiumaa atraktiivsust sihtkohana. Investeeringud loovad ca **69 töökohta**, millele lisandub säilitatavad **ca 183 töökohta** kaubandus- ja teenindussfääris. Mitterahalist abi saavate ettevõtete arv on vähemalt 40, kelle kasu on kaudne.

On ootuspärane, et investeeringute tulemusena suureneb oluliselt Hiiumaa külastajate arv, pikeneb hooaeg ning koos sellega kasvab töökohtade arv teenindussektoris ja paraneb teenindussektori töökohtade kvaliteet. Paraneb kohaliku toodangu tootmisega tegelevate väikeettevõtjate sissetulek.

Nr pingereas	ARENDAV OBJEKT / TEGEVUSE KOMPLEKS <i>(edaspidi arendatav objekt)</i>	TOETATAVAD TEGEVUSED (tabelisse märkida ainult number: 1 – turism, 2 – tööstusalad, 3 – inkubaatorid ja tootearendused; 4 – linnakeskuse avalik ruum; 5 – ühendused)	ORIENTEERUV MAKSUMUS (kogumaksumus ning toetuse vajaduse maht)	TEGEVUSTE VÄLJUNDINDIKAATORID		
				Turismi, ettevõtluskeskkonna (tööstusalad, inkubaatorid ja tootearendused) ja linnaruumi projektide puhul		Ühendusvõimaluste arenduste puhul
				Arenduse tulemusel loodud töökohtade arv (sh lisandväärtusega töökohtade arv)	Mitterahalist abi saavate ettevõtete arv ²	Lahendatud toimepiirkondade ühendusvõimaluste kitsaskohtade arv
1.	Kärdla Keskväljaku arendamine	4	2,0/1,7 milj EUR	30	15	
2.	Hiumaa loodus- ja tegevuskeskus	1	3,3/1,9 milj EUR	20	15	
3.	Suuremõisa lossikompleksi juustukoja rekonstrueerimine külustuskeskuseks	1	0,95/0,8 milj EUR	19	10	

² Mitterahalist abi (otsetõlge inglise keelest: *non-financial aid*) saavate ettevõtete all on mõeldud toetusest nii otseseid kui ka kaudseid kasusaajaid. Tegemist on indikaatoriga, mille väärtus esitatakse Euroopa Komisjonile rakenduskava mitme meetme pealt ühiselt ja seetõttu on oluline ühine Euroopa Komisjoni poolt aktsepteeritud nimetus.

Indikaatori „mitterahalist abi saavad ettevõtted“ andmeid kogutakse kahesuguste ettevõtete kohta:

1) mitterahalist abi saavateks ettevõteteks loetakse need ettevõtted, kes juba tegutsevad ettevõtlus- ja tööstusalal, turismipiirkonnas või linnakeskuse avalikus ruumis ning saavad kasu toetusega paranenud tingimustest (kasu saavad ettevõtted);

2) mitterahalist abi saavateks ettevõteteks loetakse ka need ettevõtted, kel on potentsiaalne huvi pärast toetuse abil tingimuste paranemist asuda ettevõtlus- ja tööstusalale, turismipiirkonda või linnakeskuse avalikku ruumi (potentsiaalselt kasu saavad ettevõtted).

INFORMATSIOON ARENDATAVA OBJEKTI KOHTA

ARENDATAV OBJEKT ³	
Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskus	
ARENDATAVA OBJEKTI KIRJELDUS	
Arendatava objekti planeeritavad kulud	<p>Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskus on Hiiu saare mitmekesise looduse ja sellega seonduva elulaadi terviklikku ja kompaktselt käsitlemist ning külastajale esitlemist võimaldav interaktiivne ja elamusliku atraktsioon, mis on külastajatele ligitõmbav aastaringiselt ning ilmastikuoludest sõltumatult. Turismiteenuste pakkumiseks väljaarendatav atraktsioon rajatakse Käinasse aadressil Mäe tn 4 ja saab asuma täna täisfunktsionaalsuses toimiva Käina spordikeskusega külgnevalt/samas hoonetekompleksis.</p> <p>Arendatava objekti (Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskuse) rajamiseks on vajalikud järgmised tööd ja kulutused (koos käibemaksuga):</p> <ul style="list-style-type: none">- Mäe tn 4 poolelijäänud ehitise Mäe tn poolse osa lammutamine 24 000 eurot- uue energia- ja loodussäästliku hoone ehitamine 2 390 000 eurot- sisseseade hankimine ja ekspositsioonide rajamine 870 000 eurot- turunduskontseptsiooni ja külastajaprogrammide loomine 24 000 eurot <p>Kokku on veel kulutusi planeeritud koos käibemaksuga 3 308 000 eurot.</p> <p>Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskus rajatakse lammutatava spordihoone ühe tiiva asemele, mis on 20 aastat risustanud Käina sissesõidul vaateid. Hinnanguline ehitusmaksumus on 2,8 milj eurot ja ehitusmaht ca 1600 m².</p> <p>Kogu hoonet teenindav infrastruktuur on juba tänaseks rajatud. Soodne hakkeküte, elektrivarustus, vee- ja kanalisatsiooniühendused võimaldavad uusehituse omahinna madala hoida.</p> <p>Keskus saab sisaldama püsiekspositsiooni ja interaktiivseid tegevusalasid, võimaldades arendada välja mitmekesiseid tegevus- ja külastus- ja haridusprogramme.</p> <p>Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskuse ambitsioon on saada Eestis ainulaadseks looduselamusel põhinevaks ja loodust kaasaegsel moel</p>

³ Iga arendatava objekti kohta täidetakse eraldi tabel

interpreteerivaks külastusobjektiks eristudes ka nt RMK looduskeskustest (mitmekesisem, uudsem, unikaalsem, mahukam, tegevuslike atraktsiooniderohke).

Käina vallavalitsus on valmis 100% katma ühiselt nii Hiiumaa loodus ja tegevuskeskuse kui olemasolevale spordikeskuse klientuurile teenust pakkuva kohvik-söögikoha kui vähekasutatavale keldrikorrusele planeeritava noortekeskuse rajamise kulu. Antud ruumid sobituvad logistilisest kõige paremini uude hoonemahtu, ei ole PKT programmist abikõlblikud, kuid on väga olulised lisatõmbe loomiseks ja lisateenuste pakkumiseks.

KESKUSE EKSPOSITSIOONI JA TEENUSTE ESIALGNE ÜLEVAADE (ALLIKAS: KESKUSE KONTSEPTSIOON):

Hiiumaa loodusväärtuste eksponeerimine interaktiivsel püsinäitusel. Püsinäitus peab olema atraktiivne nii noorematele kui eakatele, samas jätma võimaluse paindlikuks muutmiseks ja ühekordsena näituste kaasamiseks. Et erinevad kogemused ja ideed siduda ühtseks tervikuks ja seda atraktiivsel, kaasaegsel moel on vajalik kaasata selle alla rahvusvahelise kogemusega nõustajaid. Loetelu võimalikest ekspositsiooni osadest:

- Atraktsioon „Hiiu võlumaastik“ või „Hiiumaastiku võlulukunst“ või
 - pöörlevad seinad kus kuvatakse Hiiumaa loodust, kuid inimesel mulje enese pöörlemisest või liikumisest looduses (nt linnulennul, ratsutades, paadiga roostikus liikudes jne)
- Ülevaade Hiiumaa loodusest droonivideodelt. Valides huvipakkuva piirkonna saab minna droonivideoga piirkonda „külastama“
- Jäättee simulatsioon (võib lahendada kooslusena filmilõikudest ja animatsioonist) + traditsiooniline info ja graafika
- Hiiumaa linnuliike ja nende elupaiku ning rännet tutvustav ekspositsiooni osa (võimalik lahendada sarnaselt planetaariumiprogrammiga, kuhu projitseeritakse lindude ränne + hääled + pesitsuspaigad
- Rannikumerd ja sellega seonduvat tutvustav ekspositsiooni osa, sh kalad, vrakid ümber Hiiumaa, hülged jne. Kalad eksponeerida ka akvaariumi(de)s, millel ühtlasi ruumi liigendav/eraldav funktsioon või integreeritud vaheseina osana.
- Purjetamise ja/või laeva/kalapaadi juhtimise simulaator, sh tormine meri (inspireeritud mereakadeemia simulaatorist)
- Hiiumaa erilised ja eriskummalised kohad/ nähtused (a´la top 10 Hiiu eri, nt Kormoranide saar, Pihla raba pind (kõrgsoo) ja Reigi kiriku tipp on samal kõrgusel jne)
- Väikelastele eluslooduse nurk (oravate, siilidega jms)
- Mere (vaadete) tuba - atraktsiooni nimi: „Sajapalgeline/mitmepalgeline meri“)

- Vaikne, tormine, vahune, kalane, sillerdav , ... + hääled loodusest
 - Fotod või ühte tervikusse sulandatud videolõigud
 - Meditatiivne vaikne, omaetteolemist ja puhkust pakkuv ala suhteliselt lärmakas kompleksis
- Ekspositsiooni üheks tuumikatraktsiooniks oleks läbi 4 korruse ronimissein , mis näitlikustab Hiiumaa (Lääne-Eesti saarestiku) tüüpilist maapõue läbilõiget ja/või maamärkide ja loodusobjektide kõrgust, nt kraater, majakad, kõrgsoo pind versus kiriku torn. Sellega seondult saab veel mõne seikluspargi motiivi, a´la kuristiku ületamine.

Arendatava objekti sotsiaalmajanduslik mõju

Milles seisneb piirkonnaspetsiifiline turismimagnet? Mis on külastamise põhjuseks ?

Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskuse kontseptsioon näeb ette, et tegemist on turistidele Hiiumaa külastusmotivaatoriks oleva atraktsiooni rajamisega.

Nii tallinlane, väliskülastaja kui siseturist mujalt Eestist tuleb Hiiumaale eelkõige selleks, et kogeda Hiiumaa mitmekesisist puhast loodust, näha maalilisi loodusvaateid, nautida saare rohelist ning kohtuda Hiiu saarele omast eluviisi viljelevate muhedate hiidlastega. Hiiumaal on 325 km rannajoont, kus on esindatud kõik erinevad rannatüübid. Sama mitmekesine on kogu Hiiumaa loodus. Lõuna-Hiiumaa on kuulub oma Käina lahe - Kassari looduskaitseala poolest, mis on ühtlasi rahvusvaheline Ramsari (märgalade) kaitseala. Hiiumaa tervikuna kuulub UNESCO pärandisse kuuluva Lääne-Eesti biosfääri programmiala koosseisu ja vastavasse rahvusvahelisse võrgustikku. Tänapäevaks on taastatud suur osa Hiiumaa poollooduslikest randadest ja tegemist on Põhjamaades väga haruldase looduskeskkonnaga.

Toodud väidet kinnitavad nii Hiiu turismiasjalised kui külastajad. Viimane küsitlus TOUREST messil 2015 kinnitas taas üldteada asjaolu: Hiiumaa seostub ennekõike sõnadega: puhas (24%), roheline (22%), tervislik(15%), põnev (13%), perekeskne (8%). (Allikas: Matti Lüsi (Tuuru) Hiiu maakonna turisminõudlus ja potentsiaal, 2015) Samast küsitlusest ilmneb ka, et külastuse kavandamisel on olulised ilm, ilmast sõltumatute teenuste olemasolu, üksiolemise võimalused, perekesksete ja rekreatiivsete (sh tervise taastamisele) suunatud teenuste olemasolu. Aktiivse puhkusega seostatakse matkamist, sportimist. (Allikas sama)

Hiiumaa looduse ja saare kui loodusturismi, ökoturismi ja looduses aktiivse puhkuse sihtkoha mitmekesisuse, rikkuste ning väärtuste tutvustamiseks aastaringelt ja ilmastikuoludest sõltumatult, saare mitmekesise looduse terviklikku ja kompaktset käsitlemist võimaldava interaktiivse ja elamusliku atraktsioonina arendataksegi välja Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskus.

Keskus toimib ühtlasi Lääne - Eesti biosfääriala külastuskeskusena, s.t. haarab lisaks RMK aladele ja riiklikele looduskaitsealadele tervikult kogu saare loodust. Sellise ülesehitusega on nõus ja valmis aktiivselt kaasa töötama Keskkonnaamet ja Lääne-Eesti biosfääri

programmiala spetsialist Lia Rosenberg.

Biosfääri alad on rahvusvahelises kontekstis vägagi tundud „kvaliteedimärgid“ terviklikult säilinud looduspiirkondadele. Eestis on seda väga vähe kasutatud turismi aktiveerimiseks, kuid uus Biosfääriala juhataja teeb tööd selle muutmiseks.

Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskust võiks metafoorselt võrrelda rahvuspargi külastuskeskusega, kusjuures rahvuspargi kontekstis käsitletakse tervet Hiiumaad.

Keskuses saab ilmast ja aastaajast sõltumatult kogeda Eestis ainulaadseid elamusi ja kogemusi (nt spetsiaalselt projekteeritud ja disainitud ronimissein, mis näitlikustab Hiiumaa (Lääne-Eesti saarestiku) tüüpilist maapõue läbilõiget ja maamärkide ja loodusobjektide kõrgust, nt kraater, majakad, kõrgsoo pind versus kiriku torn jne), suurepärase ülevaate Hiiumaa loodusest (sh erinevatel aastaegadel), looduses puhkamise ja tegutsemise võimalustest ning veeta mõnusalt ja harivalt aega pere, sõprade või kolleegidega, keskus on isutekitaja ja teenäitaja Hiiumaa looduse kogemiseks ja nautimiseks.

Kuigi looduse, loodushariduse ja keskkonnatemaatika osas on täna ja varasemalt Hiiumaal olemas olnud mitu keskust ja valdkonnas toimetavad mitmed organisatsioonid, pole Hiiumaa loodusväärtused täna piisavalt atraktiivselt ja terviklikult ning külastajat teenuste ja toodete tarbimisele suunavalt esitletud.

Hiiumaal ei ole oma kaitsealade keskust ega suuremaid püsiekspositsioone, mis on üheks pudelikaelaks Hiiumaale looduse poolt antud potentsiaali ärakasutamisele Hiiumaa kui reisihii turundamisel. Samuti puudub Lääne-Eesti biosfääri programmiala tutvustav ekspositsioon ja keskus Eestis. Loetelu olemasolevatest üksustest (<http://www.keskkonnaharidus.ee/hiiumaa/>):

- Ristna Looduskeskus (RMK) <http://loodusegakoos.ee/kuhuminna/puhkealad/hiiumaa-puhkeala/1602>
RMK Ristna keskus annab ülevaate Hiiumaa loodusmatkade võimalusest, olemas info, väike traditsiooniline ekspositsioon haridusprogrammid, ruumi rendi jt teenuste võimalused. Peamised teemad mets ja merereostus.
- Palade Loodushariduskeskus (Pühalepa vald) (<http://www.lhk.palade.edu.ee/blog/>),
kontaktisik Karin Poola. Suunatud peamiselt koolidele, õpilastele. Peamine teema on maapõu, kivimid.
- Keskkonnaameti spetsialist (Liisi Mäeumbaed) tegiutseb Kärldas, oma hoonet, ekspositsiooni pole.
- Hiiumaa Kaitsealade Administratsiooni Laidude Kaitseala Keskus (Salinõmme), osalise tööajaga inimene Keskkonnaameti palgal, ekspositsioon/hoone külastajatele suletud.
- Varasemalt on toiminud ka Lääne-Eesti saarestiku biosfääri kaitseala, mis on alates 1990. aastast [UNESCO biosfääri](#) programmialade hulka kuuluv looduse ja pärandkultuuri kaitse territoorium. Hetkel käimas konkurs tööaja leidmiseks ning töökoht sobituks kokku ning tekitaks sünergia rajatava loodust tutvustava ekspositsiooni ja keskusega Käinas.

Võrreldes teiste Eesti piirkondade ja maakondadega pole Hiiumaal täna valdkonnas tegutsevaid organisatsioone ja keskuseid liiga palju. Samuti ei ole külastajatele avatud Ristna Looduskeskus ega Palade Loodushariduskeskus eriti atraktiivsed ega ambitsioonikad, külastajatele kättesaadavus jätab soovida ning hetkel igaühel justkui oma nišš.

Hiiumaa kuvand reisisihina seostub praegu vaid suvise kõrghooajaga, mistõttu on vajalik tootearendus hooajast ja ilmastikust mitte sõltuvate toodete ja külastuspõhjuste tekitamiseks. Samuti on tootearendus vajalik neile Hiiumaa külastajatele tegevuste ja võimaluste pakkumiseks, kes hooajaväliselt on Hiiumaad külastamas muudel põhjustel, kui puhkusereis (nt tööreis, tuttavate külastamine jm).

Lühike hooaeg on suureks probleemiks Hiiumaa turismiteenuste pakkujatele ja kaudselt turismisektorist sõltuvatele firmadele.

Hooajaväliselt on ilmastiku tõttu aga ka retkejuhtide ning looduses liikumisega seonduvate teenuste kehva kättesaadavuse tõttu loodusradade ja loodusturismi toodete kasutamine põhjendamatult alakasutatud.

Miks rajada objekt just Käinasse?

Kavandatav objekt omab nii ülemaakondlikku kui regionaalset mõju (piirkonna tuntuse suurendamine läbi külastusobjekti rajamise). 90% Hiiumaa majutus- ja turismiteenustest paikneb 30 minuti autosõidu raadiuses ja 55% 15 minuti raadiuses. Teise ringi mõju on ärikeskkonnale, kuna nii tänaste kui potentsiaalsete investorite üheks mureks on hooajaväliselt nii klientide kui partnerite neile harjumuspärase (tegevused, toitlustusvõimalus) vastuvõtu korraldamine.

Käina sobib hästi Hiiumaa loodust tutvustava keskuse asukohaks, kuna loodusväärtuste paiknemise ja tutvustamise jaoks on Kassari poolsaar koos Käina lahe ja rannikumerega suurepärase paik.

Käina on hästi sobiv ka geograafilise paiknemise seisukohast, olles hästi kättesaadav sadamast tulijatele ja täites tühimikku lõuna-Hiiumaal, kus puuduvad loodusega seonduvat infot pakkuvad kohad ning jäädes suhteliselt kaugemale nii Ristnast kui Kärdlast.

Käinasse planeeritav loodusekspositsioon ja külastuskeskus hakkab asuma külgnevalt Käina spordikeskusega, mille teenused täiendavad hästi tervikpakkumist nii külastajale kui hiidlasele.

Tänases spordikeskuses on püsiklientuur ca 100 külastajat päevas, millega on tagatud oluline kliendivoog lisanduvate teenuste tarbimiseks.

Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskusel on 4 põhifunktsiooni:

- Hiiumaa loodusväärtuste ja loodusega seonduva paikkondliku elulaadi eksponeerimine interaktiivsel ja osalust võimaldaval püsinäitusel (vt täpsemalt esialgselt kontseptsioonist);
- Kõiki Hiiumaa loodusmatka võimalusi tutvustavad lühitutvustused ja täpsem info matkajatele (kaardid, info radade olukorrast,

soovitused sõltuvalt perioodist);

- Lastele ja lapsemeelsetele sise- loodus- ja seiklusrada;
- Eestis ainulaadne, selleks spetsiaalselt projekteeritud sise-ronimissein, mis on samuti lahendatud Hiiumaad ja selle eripära tutvustavana.

Hooajaväliselt on ilmastiku tõttu loodusradade ja loodusturismi toodete kasutamine põhjendamatult alakasutatud. Tuues pere Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskusesse, võib loota, et lisaks meeldejäävale päevale keskust külastades, tekib julgus ja huvi ka hooajaväliselt mõnda sel hetkel sobilikku loodusturismi teenust kasutada.

Kui suudetakse kohale meelitada kriitiline arv külastajaid (hooaja väliselt 150 in ja hooajal 300) siis võivad piirkonnas lisanduda veel mõned kommertsalusel teenused ja töökohad.

Mistahes külastuskeskus üksi (või veel vähem üksikud teenused) ei suuda tagada piisavat kliendivoogu hooajaväliselt tänasel Hiiumaal, kuna turistide ja kohalike elanike kontsentratsioon on liiga väike äriliseks tasuvuseks. Vaja on kompleksset lähenemist teenuste pakkumisel ja turundusel. Kui koostöös suudetakse meelitada kohale kriitiline arv külastajaid (hooaja väliselt 150 in ja hooajal 300) siis võiks lisanduda veel mõned kommertsalusel teenused koos lisa-töökohtadega.

Lootus on, et Kärdlasse rajatakse sadamaalale uued atraktsioonid toidu avastuskeskuse, tervise- ja loomekeskuse ja lastepargi näol, millega koos on plaan turundust teha ning hüppeliselt kasvatada külastajate voogu Hiiumaale läbi aasta.

Konservatiivselt hinnates tekib keskusse 5 otsest töökohta, toetatakse 5 olemasoleva töökoha säilimist spordikeskuses ja luuakse lisaväärtust olemasolevate majutus- ja toitlustusasutuste lisaklientide näol 10-15 püsitöökoha väärtuses.

Hiiumaa majutusäri (voodikohtade järgi) on koondunud 50% ulatuses Kassarisse ja Käina alevikku, ca 800 voodikohta millest 400 on avatud aastaringsest. Kuigi oluline osa Hiiumaa matkaradadest on just Kõpu poolsaarel aga ka mujal üle Hiiumaa, on väga oluline külastajad aktiveerida ja laiali saata üle Hiiumaa.

Keskusest kujuneb Lõuna-Hiiumaa suurim aastaringne turismimagnet, mis annab võimaluse Hiiumaa paremaks müügiks just sügis-talvisel perioodil, mil eraldiseisvad ja väiksed vabaaja teenuste pakkujad oma tegevuse lõpetavad. Hiiumaa vajab 2 aastaringsest 8 tundi päevas ja 7 päeva nädalas külastajatele avatud aktiivset tegevust või atraktsioone pakkuvat keskust, et püsida ka hooajaväliselt aktiivse piirkonnana kaardil.

Eeldatav tegevustes osalejate ring	Käina vald, projekterija, ehitaja, operaatorid.
Eeldatavad väljundid ja oodatav tulemus⁴	<ul style="list-style-type: none"> - Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskus on rajatud. - Piirkonna ettevõtjate tulud on kasvanud läbi hooaja pikenemise, seetõttu suudetakse säilitada või luua aastaringseid töökohti. - Keskuses on loodud 5 uut töökohta. - Toimiva külastuskeskuse mõjul on piirkonda loodud uusi teenuseid pakkuvaid väikeettevõtteid, mis pakuvad tööd umbes 10-15 inimesele. Tagatud on seniste turismisektori töökohtade säilimine naabruskonnas (vähemalt 5tk). <p>Seega tekib perspektiivselt kokku ca 20 uut töökohta; mitterahalist abi saavaid piirkonna ettevõtet on vähemalt 15, mis on peamiselt teenindusettevõtted.</p>
Valmisolek tegevuste elluviimiseks⁵	<ul style="list-style-type: none"> - Käina valla arengukavas 2014-2020 on tegemist keskuse näol esimese prioriteediga. Lk 6: Käina valla turismisektori arendamiseks ja kogu Hiiumaa atraktiivsuse tõstmiseks reisi sihtkohana rajatakse Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskus <p>https://kaina.hiiumaa.ee/arengukavad</p> <p>https://www.riigiteataja.ee/akt/430102015021</p> <p>Ettevalmistavad tööd on tehtud 2016. aastal, s.h. külastuskeskuse ekspositsiooni kontseptsiooni koostamine ja projekteerimine, kulu oli 126 000 eurot.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Omaosaluseks vahendid on olemas ja sellega on arvestatud valla eelarve strateegias. - On tehtud teenuste valikuks analüüs ja tasuvusanalüüs. - Valmistatakse projekteerimishanke väljakuulutamiseks. - Valmisolek oli PKT vahendite taotlemiseks juba 2015. aasta lõpuks.

⁴ Näiteks maja on valmis, piirkonna ettevõtjate tulu on kasvanud, lisandunud on uusi töökohti (sh lisandväärtusega töökohti) jne.

⁵ Kas eeltöid on tehtud, tasuvusanalüüs, kuivõrd vallad ja/või linnad on ise valmis panustama jne.

INFORMATSIOON ARENDATAVA OBJEKTI KOHTA

ARENDATAV OBJEKT⁶	
Suuremõisa lossikompleksi endise juustukoja (mk.reg.nr. 23633) rekonstrueerimine	
ARENDATAVA OBJEKTI KIRJELDUS	
Arendatava objekti planeeritavad kulud	<p>Objekti taust:</p> <p>Suuremõisa hilisbarokk stiilis mõisahooned (loss) koos oma mitmesuguse otstarbega ca 25 kõrvalhoone ja parkidega on kahtlemata Hiiumaa oluliseks sümboliks ja turismipärliks. 18. sajandiks rajatud Suuremõisa lossikompleks on oma stiilis üks paremini säilinud mõisahoonete komplekse Eestis. Lossi park on rajatud inglise stiilis üle kaheksa aasta tagasi. Mõisapargiga tutvumiseks on olemas õpperada. Küllalt suur osa endisi mõisa nn majandushooneid ning kõige vanem osa mõisapargist on Pühalepa valla omandis. Suuremõisa lossikompleksi ajaloolise ja arhitektuurimälestisena võetud riikliku kaitse alla. Suuremõisa lossikompleks on peamine Hiiumaa pärandkultuuri tutvustavaid vaatamisväärsusi. Turismi kõrghooajal külastab kompleksi enamus Hiiumaa külastajaid. Lisaks harivale ajaloole on võimalik pakkuda kompleksis erinevaid tegevusi kõrvalhoonete baasil. Erinevate pakutavate tegeluste läbi arendatakse väikeettevõtlust ja luuakse uusi töökohti.</p> <p>Lähimõisakompleksi kuuluvad härrastemaja, tallmeistrihoone, tõllakuur, jääkelder, seppapada, juustukoda, ait, teenijatemajad, teenijatüdrukute maja, rehepeksuait, meierei ja park. Varemtena on säilinud ka hobusetall, viinaköök ja hollandi tuuleveski. Von Ungern-Sternbergide omandusse läks mõis 18-19 sajandi vahetuse paiku ja jäi kuni 1919. aasta võõrandamiseni. Suuremõisa kujutas tollel ajal endast suurt osa Ida-Hiiumaast hõlmavat maavaldust koos mereäärse esindusliku Suursadama (saksa k Tiefenhafen) ning arvukate kõrval- ja karjamõisatega.</p> <p>Lisaks Suuremõisa mõisakompleksile ja mõisa pargile asuvad vaatamisväärsustest ümbruskonnas veel ka Pühalepa kirik, Vanapagana kivi, Põlise leppe kivid, Kummistu surnuaed ja Valipä maalinn. Härrastemajas saab asuma muuseumituba. Suursadamas asuvasse Suuremõisa mõisa 1700 aastal rajatud sadamaaida hoonesse (valla omandis) on rajamisel Hiiumaa Mere(kultuuri) muuseum koostöös AS Saarte Liinid, MTÜ Klubi Pühalepa Vanamehed ja Eesti Meremuuseum.</p> <p>Suuremõisa lossikompleksi endine juustukoda oli kahe tiibhoonega suur U-kujuline hoone. Tänapäevaks on tiibhoonete vaheline osa lagunenu, üks tiibhoone on restaureeritud, teine tiib on lagunenu ja visuaalselt kõige silmapaistvamal kohal. Juustukoja tiibhoone kordategemine annab Suuremõisa mõisakompleksile oluliselt atraktiivsema välja nägemise ja kutsub turiste mõisa õue sisse keerama,</p>

⁶ Iga arendatava objekti kohta täidetakse eraldi tabel

kuna asub Heltermaa - Käina ja Heltermaa - Kärddla maanteede sõlmpunktis. Soov on Suuremõisa lossikompleksi atraktiivsust Hiiumaa külastajatele tõsta tema panuse suurendamisel piirkonna majanduselule, sealhulgas läbi piirkondlike võrgustikega sidumise.

Rekonstrueeritud juustukoda (külastuskeskus) saab toimima tugitaristuna, saades ka ise atraktiivseks vaatamisväärtuseks, et Hiiumaa külastajatele

- tutvustada Suuremõisa mõisa kultuuripärandit ja paikkonna pärandkultuuri. S.t. rahva eelnevate põlvkondade poolt loodud ja minevikku tänapäevaga ühendavate aineliste ja vaimsete väärtuste kogu, mille objektide põhiline tundemärk on seotus inimtegevusega. Kogudes, süstematiseerides ja eksponeerides ning tutvustades eelkäijatelt saadud teadmisi ja oskusi. Soovime seada fookuse kultuuripärandile terviklikult, kaasates paikkonna pärandi nii vaimset kui ka ainelist poolt, nii riikliku kaitse all olevat pärandit kui ka seda igapäevast (elu)keskkonda, kogukonna tegutsemisvälja ning traditsioone, mis ei ole kaitse all aga on ometi väärtuslikud kohaliku identiteedi kujundajana;
- arendada välja teenuste võrgustiku, pakkudes Hiiumaa külastajatele terviklikud sihtkoha eripära rõhutavad külastuselamused - turismitooted, mis koosnevad erinevatest toodetest ja teenustest, mida külastaja oma reisi ajal tarbib ja millede pakkujateks on nii avalik kui ka erasektor.

Pühalepa vald on läbi aastate arendanud ja välja ehitanud valla kahes paikkonnas, Suuremõisa mõisakompleksis Suuremõisas ja Palade-Soera kompleksis (Palade Loodushariduskeskus, Soera Talumuuseum, Soera Talumetsanduslik Õppeklass, Paluküla Tervisespordikeskus, Partsi veski, ja Tubalal erakapitalil toimiv MTÜ Anagama) Hiiumaa pärandkultuuri ja looduse tutvustamisele ning vaba aja veetmisele suunatud niinimetatud keskust, milledes pakutavad ning ka paikkonna ettevõtjate poolt pakutavad teenused, tooted on vaja siduda niinimetatud turismitoodete pakettidesse, mida ühtses keskuses Hiiumaa külastajatele pakkuda. Väikeettevõtjate poolt pakutavate teenuste ja toodetega seotud turismitoodete pakettid on suunatud eelkõige väikestele ja nõudlikumatele külaliste gruppidele (pereturistid, ärituristid jne), kes otsivad elamusi ja soovivad kogeda midagi omanäolist ja paikkonnale iseloomulikku.

See keskus peabki tulenevalt logistilisest asukohast ja atraktiivsusest asuma Suuremõisa mõisa hoonete kompleksi vallale kuuluvas hoones, tegutsedes koostöös Hiiumaa Ametikooli poolt Norra rahadega Suuremõisa mõisa härrastemajasse sisustatava muuseumitoa ja lossi külastuskontseptsiooniga.

Kuna Suuremõisa on Heltermaa sadama vahetus läheduses asuv kogu Hiiumaa arvestatav logistiline keskus ja seal asub Hiiumaa olulisim vaatamisväärsus, siis Suuremõisa mõisakompleksi rajatav külastuskeskus koos Hiiumaa Ametikooli poolt loodavaga paigutub väga hästi kogu Hiiumaa külastusmarsruutidesse , miks mitte olles esimeseks väravaks Hiiumaa külastajatele, kust saab info ja pakkumise kogu Hiiumaad hõlmavate turismitoodete kohta. Sellega saaksime maakonna turundustegevust parandada ja lülitada üle

	<p>Eestilise turismitoodete ja –marsruutide võrgustikku. Sellega suureneb maakonnas turismitulu ning juba tegutsevad ettevõtjad saavad ellu jääda, laieneda ja uutel on julgust alustada, luues juurde uusi töökohti.</p> <p>Suuremõisa Külustuskeskus ja selles pakutavad turismitooted saavad olema ajas arenevad ja täienevad.</p> <p>Objekti majandamisele aitavad kaasa koostööpartneritena Hiiumaa Ametikool, Suuremõisa Lasteaed-Põhikool ja Pühalepa valla Kultuuri- ja Noortekeskus.</p> <p><u>Planeeritavad kulud:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ehituslikud eeltööd – 34 800 eurot. 2. Külustusprogrammide, turunduskontseptsiooni ja ekspositsioonide loomine ja inventar –166 643 eurot 3. Rekonstrueeritakse Suuremõisa lossikompleksi endise juustukoja hoone külustuskeskuseks - 765100 eurot 4. Teavitamisega seotud kulud – 86 eurot <p>Lisaks koostatakse kohalikele käsitöömeistritele suunatud teenuste kava.</p> <p>Projektiväliselt täiendavate vahenditega luuakse Külustuskeskusesse taluturg, mille loomise toetamiseks on nõus oma panusena investeerima Suuresadama endise sööklahoone praegune omanik, Pühalepa vallas Pihla talu ja Pähkli talu omanikud, Hagaste külas marja ja viljapuu kasvatust rajav Jüri kinnitu omanik, Jürna talu omanik, Teotoa talu omanik, Pilderi OÜ.</p> <p>Pühalepa Vallavalitsusel on olemas valla eelarvelised rahalised vahendid projekti omafinantseeringu katmiseks.</p>
<p>Arendatava objekti sotsiaalmajanduslik mõju</p>	<p>Eesmärgiks on piirkonnas külustusatraktiivsuse tõstmine eelkõige läbi pärandkultuuri ja loodushariduse turismitoodete ja -teenuste tutvustamise, pakkumise ja vahendamise, mis aitab paikkonda tutvustada ja turundada ning selle läbi anda tuge paikkonna ettevõtjatele, eelkõige öko- ja loodustoodetele suunatud väiketegutsejatele jätkusuutlikult tegutseda ja anda julgust uutele alustajatele.</p> <p>Soovime Hiiumaa külalistel külustuskeskuse poolt pakutavate turismitoodete tarbijatena tekitada suuremat huvi Hiiumaa, eelkõige Pühalepa valla, kui väga hea elukeskkonna vastu kuhu võib elama asuda ja oma ettevõtlust alustada või lihtsalt osaleda, investeerida juba toimivate tegevuste elavdamiseks, arendamiseks. Eesmärk on just selle läbi tõsta ettevõtlusaktiivsuse ja tööhõive kasvu paikkonnas.</p> <p>Suuremõisa lossikompleksi terviklik väljaarendamine aitab kaasa kogu Hiiumaa turismimajanduse arengule, soodustab väikeettevõtlust</p>

	<p>luues uusi töökohti ja rikastab Eesti kultuurilugu ühe rikkalikuma mõisakompleksiga.</p> <p>Suuremõisa lossikompleks on atraktiivne pärandkultuuri tutvustav vaatamisväärsus. Võimalik on edasi- ja välja arendada erinevaid võimalusi ettevõtmisteks, mille mõju ulatub erinevatesse valdkondadesse. Kultuur, haridus, meelelahutus, äritegevus. Tekivad võimalused kaasata laiemalt erinevaid ühiskonna sihtrühmi. Koos teiste Hiiumaa atraktiivsete vaatamisväärsustega (Kõpu tuletorn, Soera talumuuseum, militaarmuuseum, Kärdla sadam, Pühalepa kirik, Reigi kirik ja pastoraat jm.) aitab Suuremõisa lossikompleksi jätkuv arendus kaasa Hiiumaa, kui arvestatava turismisihtkoha väljakujunemisele, mis annab eelduse Hiiumaa kuulumisele üle-eestilise turismisihtkohtade võrgustikku.</p> <p>Seega mõju on ülemaakondlik ja ka üle- Eestiline.</p>
<p>Eeldatav tegevustes osalejate ring</p>	<p>Pühalepa vald, projekterija, ehitaja, pärandkultuuri spetsialistid ja asjatundjad, tulevased turismiteenuste pakettides osalejad, operaatorid, Hiiumaa Ametikool.</p> <p>Projektiväliselt täiendavate vahenditega külastuskeskusesse taluturu loomisel osalevad Pühalepa valla ettevõtjad.</p>
<p>Eeldatavad väljundid ja oodatav tulemus⁷</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rekonstrueeritud on Suuremõisa lossikompleksi endise juustukoja hoone külastuskeskuseks. 2. Koostatud on kultuuripärandi ekspositsiooni kavand ehk projekt, milles sisaldub ka osaline hoone sisekujundus. 3. Hangitud on ekspositsiooni väljapaneku inventar. 4. Valminud on külastajatele suunatud turismiteenuste programm ja turunduskontseptsioon. 5. Koostatud on kohalikele käsitöömeistritele suunatud teenuste kava. 6. Loodud on valla poolt 9 töökohta ning luuakse väikeettevõtjate poolt piirkonda ca 10 uut töökohta ja palju erinevaid kaudseid töötegemise võimalusi loome- ja kultuuritegelastele. Seega tekib perspektiivselt kokku ca 19 uut töökohta. 7. Säilivad piirkonnas senise turismisektori töökohad 98 inimesele ja mitterahalist abi saavaid ettevõtteid on vähemalt 10. 8. Areneb välja teenuste võrgustik, pakkudes Hiiumaa külastajatele terviklikud sihtkoha eripära rõhutavad

⁷ Näiteks maja on valmis, piirkonna ettevõtjate tulu on kasvanud, lisandunud on uusi töökohti (sh lisandväärtusega töökohti) jne.

	<p>külastuselamused - turismitooded, mis koosnevad erinevatest toodetest ja teenustest, mida külastaja oma reisi ajal tarbib ja millede pakkujateks on nii avalik kui ka erasektor.</p> <p>Kuna Suuremõisa mõisakompleks koos oma kõrval- ja karjamõisatega on ulatuslik, nõuab informatsiooni edastamine külastajatele pädevate giide head tööd. Vajadus luua vähemalt 4 giidi töökohta, hästi sobivad noored. Kompleksi administreerimiseks on vaja kahte töötajat. Lisaks kaks abitöölist kes koristavad hoonetes ja selle lähiümbruses. Vaja on ühte infojuhti, kes suunab ja vastab tekkinud küsimustele, mis külastajatel tekivad. Erinevad meelelahutus programmid annavad võimaluse esinejatele tulla esitama oma loomingut, loomeinimestel on head tingimused kontsertide, lavastuste, luuleõhtute jms. korraldamiseks ajaloolises mõisa kompleksis.</p> <p>Korda tehtud mõisa juustukoja ruumid annavad võimaluse kohapealsetele käsitöö meistrite abil korraldada erinevaid tegevusi (viltimine, klaas mosaiikide valmistamine, maalimine, korvide punumine, köite- ja sõlmede punumine, mõisa juustu valmistamine) kompleksi külastavatele turistidele.</p> <p>Korrastava hoone juurde kuulub kinnine sisehoov mis samuti saab restaureerimise tööde käigus korrastatud. Selles siseõues saab väga hästi korraldada talu turgu või erinevaid väliüritusi. Suuremõisa ümbruses tegutseb palju väike ettevõtjaid kes oleksid huvitatud oma kodu lähedal Hiiumaa külastavale turistile oma toodangut pakkuma (suitsuliha, juust, kitsejuust, mesi, erinev värske kala, suitsukala, suitsuvorst, juurviljad, puuviljad, maa sees küpsetatud lammas jne).</p> <p>On suurenenud Suuremõisa lossikompleksi arengupotentsiaali maksimaalne ärakasutamine. Tõuseb piirkonnas külastusatraktiivsus eelkõige läbi pärandkultuuri ja loodushariduse turismitoodete ja -teenuste tutvustamise, pakkumise ja vahendamise, külastus- ja vabaajavõimaluste mitmekesistamise, kultuuriliselt ja looduslikult väärtuslike alade eksponeerimise, pärandkultuuri tutvustamise, mis aitab paikkonda tutvustada ja turundada ning selle läbi annab tuge paikkonna ettevõtjatele, eelkõige öko- ja loodustoodetele suunatud väiketegutsejatele jätkusuutlikult tegutseda ja annab julgust uutele alustajatele.</p> <p>Hiiumaa külalistel tekib külastuskeskuse poolt pakutavate turismitoodete tarbijatena suurem huvi Hiiumaa, eelkõige Pühalepa valla, kui väga hea elukeskkonna vastu kuhu võib elama asuda ja oma ettevõtlust alustada või lihtsalt osaleda, investeerida juba toimivate tegevuste elavdamiseks, arendamiseks. Selle läbi tõuseb ettevõtlusaktiivsus ja tööhõive paikkonnas.</p>
<p>Valmisolek tegevuste elluviimiseks⁸</p>	<p>Aluseks Pühalepa valla arengukava 2011 - 2020: https://www.riigiteataja.ee/akt/402062015028</p> <p>Väljavõtte arengukavast:</p>

⁸ Kas eeltöid on tehtud, tasuvusanalüüs, kuivõrd vallad ja/või linnad on ise valmis panustama jne.

... Vald otsib jätkuvalt võimalusi väikeettevõtjate initsiatiivi toetamiseks ja ettevõtlusvõimaluste laiendamiseks, nähes planeeringutes ette võimalust turismile suunatud infrastruktuuri väljaarendamiseks ja teeninduse rajamiseks Suuremõisa lossi hoonetekompleksi baasil.

- Suuremõisa lossikompleksi kuuluva, Pühalepa valla omandis oleva, endise juustukoja tiibhoone rekonstrueerimiseks (restaureerimiseks) on koostatud põhiprojekt koos kõigi eriosadega (19.august 2013. a. Töö nr.13-35)
- Pühalepa vallal on olemas oma rahaline osalus ja objekt on vallavolikogu poolt kinnitatud valla eelarvestrateegias kõige prioriteetsemaks objektiks.
- Pühalepa Vallavalitsuse tellimisel on Suuremõisa mõisakompleksile koostatud arengukontseptsioon ERKAS -e poolt Siseministeriumi ja EAS-i kaasfinantseerimisel, teostatavus ja tasuvusanalüüs ning restaureerimiskontseptsioon koos muinsuskaitse eritingimustega.
- Pühalepa vald katab oma eelarvest loodava külastuskeskuse tegevuskulud.
- Suuremõisa on Pühalepa valla üks keskus ja kogu Hiiumaa arvestatav logistiline keskus.

INFORMATSIOON ARENDATAVA OBJEKTI KOHTA

ARENDATAV OBJEKT⁹	
Kärdla Keskväljaku arendamine	
ARENDATAVA OBJEKTI KIRJELDUS	
Arendatava objekti planeeritavad kulud	<p>Väljaehitamine ja projekteerimine kokku 2 000 000 eurot, millest toetuse vajadus on 1 700 000 eurot, sh eelprojekt, ehitusprojekt ja projekteerimise järelevalve 100 000 eurot; teed, trassid ja muu taristu 900 000 eurot; väljaku katend, väikevormid (purskkaev, pingid jm arhitektuurne lahendus), haljastus, multifunktsionaalne varjualune sh turg 1 000 000 eurot.</p> <p>Täpsem kulude jaotus selgub pärast eelprojekti valmimist.</p>
Arendatava objekti sotsiaalmajanduslik mõju	<p>Kärdla linnakeskuse taaselusdamisega parandatakse kvaliteetse ja funktsionaalse avaliku ruumi kaudu ala toimimist Kärdla ja kogu Hiiumaa multifunktsionaalse keskusena, sh lahendatakse Keskväljaku ja turu ühendamine viisil, mis sünergiliselt panustaks ala toimimisse, parandatakse liikluspinnad, rajatakse mänguväljak ja keskväljak ilmestatakse linnamööbliga ja muude kujunduslike väikevormidega. Arenduse esimeses etapis luuakse võimalus turu järk-järguline ümberpaigutamine keskväljakule.</p> <p>Keskväljak on maakonnakeskuse süda ja visiitkaardiks kõikidele Hiiumaa külalistele. Praegune Keskväljak on ehituslikult kõrgete äärekividega ebamääraselt hakitud ja amortiseerunud liikluspindadega ala, ega loo lisandväärtust ei sihtkohana ega ettevõtluskeskonnana. Motoriseeritud liiklus ning sellest tingitud närvilisus täidab väljakut igas servas. Liikluse sulgemise vajaduse tõttu korraldatakse üritusi Keskväljakul haruharva. Ebamäärane liikluspind ei paku väarikat kohta avalikele üritustele.</p> <p>Tänaseks ei ole Keskväljaku ümbruses paiknevad kaubanduspinnad elanike esimeseks eelistuseks, mis on viinud ajaloolise turuväljaku ja linnasüdame teatava ärilise marginaliseerumiseni, kuid see ei peaks nii jääma. Väljakuala ei loo sellisena lisandväärtust ei sihtkohana</p>

⁹ Iga arendatava objekti kohta täidetakse eraldi tabel

ega ettevõtluskeskkonnana.

Keskväljaku vahetus naabruses paikneval turul küll käib elanikke, kuid see on vähene osa. Turul tegutsevate kauplejate sissetulekud on pigem väikesed ning sageli ei ole need peamisteks elatusallikaks. Kohalike toodete ja teenuste müügist saadav lisandväärtus jääb väikeseks, kuna igapäevaostudeks suundutakse suurtesse kaubanduskettidesse. Üldjuhul on iseenesest mõistetav, et linna peaväljakul on suurim äriiline potentsiaal ehk asukohast tulenev eelis, mis võimaldab toote või teenuse eest kõrgemat hinda küsida. Samuti peaks see avalduma rendi või kinnisvarahindades. Selline linnaruumist ja asukohast tingitud lisandväärtus ei ole Keskväljakul paraku väga ilmne. Juba on osa kontsertidest ja vabaaja üritustest liikunud linnäärsele parkimisplatsile. Vaatamata sellele, et Keskväljaku servas asub kultuurikeskus, ei näe me vabaõhu üritusi Keskväljakul. Väljaku ümbruses on väärikad hooned oma tegevustega, mille potentsiaal väljakuala rekonstrueerimisest oluliselt tõuseks. Viimasest lähtuvalt on maakonnakeskuse väljaku ümberehitamine Hiiu maakonna üks esimesi vajadusi.

Uus Keskväljaku lahendus pakub mitmekülgset vabaaja veetmise ning ürituste korraldamise võimalusi. Väljakule lisanduv lipuväljaku funktsioon toob Keskväljakule tähtpäevade tseremooniad ning paraadid. Keskväljaku keskmises paikneval turuala kogub jõudu laatade, kirbuturgude ja omatoodangu päevadega. Lähedal asuv Kultuurikeskus saab tuua oma tegevuse avalikku linnaruumi panustades kontsertide, välikinode ning kunstiüritustega. Väljaku kõrval tegutsev Nelja Nurga Galerii saab võimalused tulla välja kunstinäituste, käsitöö töötubade ja kultuuriõhtutega. Talvisel perioodil elavneb jõuluehteis talveplats koos sportimisvõimalusi pakkuva uisuväljakuga. Suveplatsil loob meeleolu purskkaev ning mänguväljak koos võimalustega igasugusteks spordi- ja kultuuriüritusteks ilma, et oleks vaja bürokraatlikku liikluse ümberkorraldust. Vanas Pritsumajas paiknev turismiinfokeskus kolib suvel mõnuga õue, et turistil nõõbist haarata ning näidata, mida Hiiumaal talle veel pakkuda on. Linnaväljakul elavneb Hiiumaa ettevõtjate turundustegevus, et leida kliente nii saarelt, kui väljapoolt. Kaasaegne linnaruum täitub suveperioodil mitmesuguste hooajaliste äridega (välkohvikud, sh toimub Hiiumaa suurüritus „Kohvikutepäev“, jäätisemüük, rattarent, uisurent, meelelahutus). Mitmekesised tegevused igal aastaajal loovad kohaliku identiteeti kandva kohtumispaiga, mis jääb meelde nii turistile, kui muutub kohalikele võimaluste rohkeks sihtkohaks ka siis, kui ei tea mida ette võtta. Spontaansed kohtumised, arvamusfestivalid, etendused ja installatsioonid leiavad maakonnakeskuse südames oma loomuliku koha. Tekib sünergia millest tekkiv lisandväärtus ettevõtjatele kandub üle kogu saare. Paraneb Keskväljakul paiknevate ettevõtete toimetulek ning luuakse kõik eeldused hästi toimiva aastaringse toitlustuskoha või restorani tekkeks.

Keskväljaku esimese etapi raames võimaldatakse Kärkla turu järk-järguline paigutamine Keskväljakule. Järgnevates etappides ehitatakse uus turuhoone. Hetkel käib turul väike osa elanikest. Kaubavahetus on võrdlemisi kesine ning müüjate sissetulekud väikesed.

Töökohad, kaudsed kasusaajad:

Projekti toel valmib unikaalne, avalikuks kasutuseks mõeldud linnaruumi ala, mis arvestab kohaliku eripära ning soodustab ettevõtluskeskkonna elavdamist. 2017. kevade seisuga paikneb väljaku vahetus läheduses 16 kinnistut, millel kokku tegutseb 29

	<p>ettevõtet, milledes omakorda on täna olemas ca 80+ töökohta. Keskväljaku rekonstrueerimisega saaksid esmalt kaudset kasu teenuseid pakkuvad ettevõtted (ca 15) so käive kasvaks kuna väljaku atraktiivsus tõmbab siia inimesi, kes kasutaksid ka väljaku läheduses pakutavaid teenuseid. Säilitatavateks töökohtadeks saame lugeda täna alatoimivaid ettevõtteid s.h olemasolev turg, mida on hinnanguliselt ca 5 ettevõtet, töökohti säiliks seeläbi vähemalt 25. Kuivõrd osad hooned on osaliselt tühjad, sh ka kinnistud, on perspektiivis võimalik luua 15 uut töökohta. Lisanduvad hooajalised töökohad ca 15, st laadad nii suvel kui talvel, välikohvikud, kontserdid ja muud üritused. Seega tekib perspektiivselt kokku ca 30 uut töökohta ja mitterahalist abi saavate ettevõtete arv on vähemalt 15 ettevõtet.</p>
<p>Eeldatav tegevustes osalejate ring</p>	<p>Kohalik omavalitsus (taotleja), piirnevate kinnistute omanikud (koostööpartnerid parima projektlahenduse saamiseks) ja ettevõtjad (ehitajad ja kasusaajad), mittetulundusühingud (ürituste korraldajatena kaasamõtlejad), tehnovõrkude valdajad (sisendi andjad) projekteerimisse ja võimalike ümberehituste teostajad)</p>
<p>Eeldatavad väljundid ja oodatav tulemus¹⁰</p>	<p>Kärdla Keskväljaku ümberehitamise (ca 1,3ha) tulemusena on loodud unikaalne, kohaliku eripära arvestav avalik linnaruum, mis soodustab ettevõtluskeskkonna elavdamist: loodud on vähemalt 15 uut töökohta; 15 hooajalist töökohta seoses laatade, kontsertide ja muude üritustega; säilitatakse 25 töökohta, olemasolevad ettevõtjad on oma tegevust parendanud ja laiendanud. Avalik ruum suurendab aastaringselt meie elanike ja külaliste vaba aja veetmise võimalusi linnasüdames. Keskväljak on maakonnakeskuse soliidne ja väärikas visiitkaart.</p>
<p>Valmisolek tegevuste elluviimiseks¹¹</p>	<p>Keskväljak ja suur osa seda ümbritsevalt alast on munitsipaalomandis. Läbi on viidud avalik arhitektuurikonkurss ning 12konkursile esitatud töö seast on valitud parim ideekavand, mille autoritega on ette nähtud projekteerimisööde (arhitektuur, maastikuarhitektuur) hankelepingu sõlmimine väljakuulutamisetähtaajaga läbirääkimistega hankemenetluse käigus. On olemas varem (2008) koostatud Keskväljaku tehniline põhiprojekt, geodeetilised mõõdistused, geotehniline uuring ning liiklusuuring. On alustatud läbirääkimisi projekteerimistöde teostamiseks. On alustatud läbirääkimisi Keskväljaku lähiümbruses olevate ettevõtjatega nende kaasamiseks projekteerimistingimuste väljastamise protsessi.</p> <p>Kärdla Keskväljaku arendamist näeb ette Hiiu valla arengukava. https://www.riigiteataja.ee/aktiivne/4291/0201/6006/arengukava.pdf#</p> <p>Hiiu arengustrateegia lisas 1 „Majanduse, ettevõtluse ja liikuvuse analüüs“ pkt 2.9. on maakonnakeskuse Kärdla rolli analüüsitud, tuues välja, et Keskväljaku arendamine aitab säilitada Keskväljaku rolli linnasüdames.</p>

¹⁰ Näiteks maja on valmis, piirkonna ettevõtjate tulu on kasvanud, lisandunud on uusi töökohti (sh lisandväärtusega töökohti) jne.

¹¹ Kas eeltööd on tehtud, tasuvusanalüüs, kuivõrd vallad ja/või linnad on ise valmis panustama jne.

<http://hiu.maavalitsus.ee/arengukavad-ja-uuringud>

Lisatud on kaart Kärkla Keskväljaku projektiala maa-omandi jagunemisest.